

Pálinkás Magdolna¹ – Varga Éva Katalin²Semmelweis Egyetem
Szaknyelvi Intézet**Fogsérülésekkel kapcsolatos online betegtájékoztatók terminológiai vizsgálata**<https://doi.org/10.48040/PL.2026.1.4>

A fogsérülések az összes fogászati sérülés 11,1%-át teszik ki, fő fajtái a törések és kimozdulások. A páciensek gyakran az interneten keresnek információkat arról, hogy mi a teendő fogsérülés esetén. A jelen kutatásban tíz fogorvosi klinika, valamint az egészségvonal.hu és a házipatika.com portál fogsérülésekkel kapcsolatos betegtájékoztatóiból épített korpusz alapján vizsgáljuk a terminusok használatát. A Sketch Engine szoftver segítségével a kulcsszavas kereséssel kiemelt terminusokat összehasonlítottuk a fogsérülések nemzetközi terminológiájához igazodó, különböző fogsérülések ellátásával kapcsolatos ajánlásokban használt magyar nyelvű terminológiával. Vizsgálatunk célja a laikus közönség számára írt betegtájékoztatókban használt fogorvosi terminológia feltérképezése, a köznyelvvél azonos, illetve a laikusok nyelvi kompetenciájával is értelmezhető terminusok összegyűjtése, a fogsérülésekkel kapcsolatos terminusok magyarázó stratégiáinak megfigyelése, és ennek alapján ajánlások megfogalmazása a hatékony betegtájékoztató és betegegyüttműködés érdekében. Elemzésünk alapján megállapítottuk, hogy a betegtájékoztatókban a fogsérülések magyar terminológiája vernakuláris elemekből építkezik és köznyelvi kompetenciával érthető, de a laikusok szakmai hozzáértésének hiánya miatt magyarázatra szorul.

Kulcsszavak: fogorvosi terminológia, fogsérülések, online betegtájékoztatók, korpuszalapú elemzés, szaknyelvi nyelvhasználat

Bevezetés

Súlyos traumás helyzetekben a betegek és hozzátartozóik rendszerint nem rendelkeznek kielégítő orvosi ismeretekkel, ezért általában igyekeznek gyorsan minél átfogóbb információhoz jutni. Az interneten szabadon hozzáférhető online betegtájékoztatók ennek következtében az egyik legkeresettebb szövegtípussá váltak. Nemcsak a hirtelen felmerülő információigény kielégítésében hasznosak, de szorosan kapcsolódnak az orvos–beteg kommunikációhoz is és hozzájárulnak a terápiás folyamat sikeréhez. A világjárvány okozta globális szorongás tovább növelte az emberek információéhségét, így a betegtájékoztatók különböző aspektusai a nyelvészeti kutatások fókuszába kerültek (Mány, 2024; Kuna, 2024; Horváth, 2023; Varga–Lengyel, 2023; Vorzsák et al., 2025).

A szájüreget érintő traumák a kezelést igénylő sérülések 5%-át adják ki (Hermann et al., 2021). Mivel a világ jelenlegi népességéből közel egymilliárd embert is érinthetnek, ez a probléma a súlyossága ellenére is elhanyagolt népegészségügyi kihívásnak tekinthető (Petti, 2018). Egy svéd felmérés szerint az akut fogsérülések 83%-a a 20 év alattiakat érinti (Hermann et al., 2021). Egy brazil kutatás a traumás fogsérülések prevalenciáját a 18 éven alattiak különböző csoportjaiban 4,1%–37,1% közé teszi (Buzás et al., 2014).

Egy hazai kutatás a dél-magyarországi régióban élők traumás fogsérülések ellátásával kapcsolatos ismereteit mérte fel. A kérdőíves vizsgálat során többségében szülőket, valamint pedagógusokat, általános orvosokat és fogorvosokat kérdezték meg. Az eredményekből arra a következtetésre jutottak, hogy a szülők és a pedagógusok ismeretei hiányosak, és még az orvosok tudása sem tekinthető kielégítőnek. Mivel a gyors és megfelelő ellátás döntő szerepet játszik a fogsérülések hosszú távú következményeinek elkerülésében, a traumás sérülésekkel

¹ Pálinkás Magdolna: <https://orcid.org/0000-0002-9801-9919>

² Varga Éva Katalin: <https://orcid.org/0000-0001-9278-7952>

potenciálisan kapcsolatba kerülő populáció számára széles körű felvilágosító munkát tartanak szükségesnek (Buzás et al., 2014). Ebben nagy szerepet kaphatnak a mindenki számára érthető online platformokon megtalálható betegtájékoztatók. A hatékony betegtájékoztató érdekében ezeken az oldalakon összhangot kell találni az orvosi szaknyelv és a speciális ismeret és képzettséget igénylő információdömping, valamint a betegek számára ténylegesen hasznos, befogadható és alapvetően szükséges információközlés között (Antal et al., 2020).

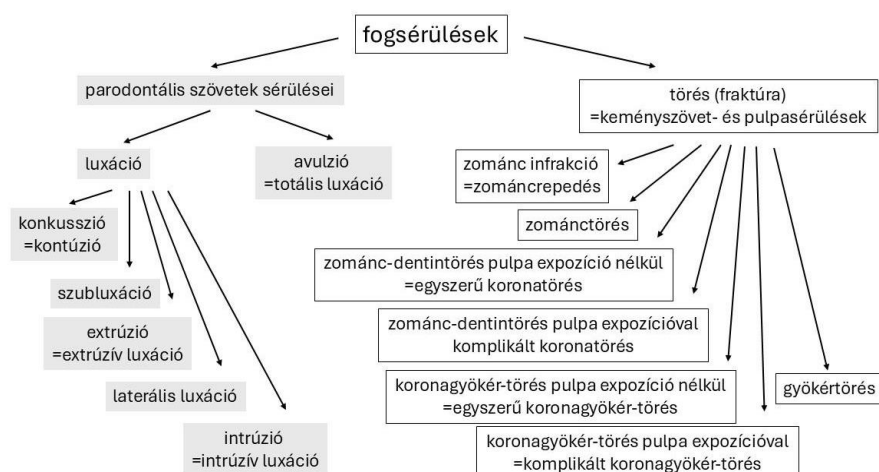
A fogorvosi betegtájékoztatókat eddig csak az olvashatóság szempontjából vizsgálták (Boles et al., 2016), terminológiai szempontú vizsgálatukra eddig nem került sor. Kutatásunkkal ezt a hiányt igyekszünk pótolni. Vizsgálatunkban néhány fogorvosi klinika interneten elérhető, laikus pácienseknek szánt betegtájékoztatóiban használt fogorvosi terminológiáját térképezzük fel. A következő kérdésekre keressük a választ:

1. A betegtájékoztatókból összegyűjtött fogorvosi terminusok közül melyek érthetők és értelmezhetők a laikusok nyelvi kompetenciájával?
2. Mely terminusokat szükséges magyarázni a fogsérülésekkel kapcsolatos betegtájékoztatókban?

A kutatás háttere

A fogorvosi terminológia, ezen belül a fogsérülések terminológiájának megelőző kutatásai főként a fogászati ellátások dokumentációját vizsgálták. A szájsebészeti leletek elemzése során megállapították, hogy a csontsérülések dokumentációja részletesebb, mint a fogsérüléseké, az utóbbiak megnevezése gyakran hiányos, következtlen vagy homályos (Bán et al., 2018). Az egységes terminológia hiánya ugyanazon sérülések következtlen elnevezéséhez vezethet. Elsősorban a fog fogmederben való elmozdulásának (*luxáció*) és a fogvesztésnek (*avulzió* vagy *totális luxáció*) a leírásaiban a megnevezések szinonímiájából, poliszémiájából, valamint a magyar és latin terminusok közötti megfelelés hiányából alacsony terminologizáltsági fokra következtethetünk (Fogarasi, 2020). 2021-ben az Emberi Erőforrások Minisztériuma neves fogorvosok közreműködésével 144 ajánlást dolgozott ki a traumásan sérült fogak ellátásával kapcsolatban (Hermann et al., 2021), ami az Egészségügyi Közlöny 71/13. számában jelent meg. Az egészségügyi szakmai irányelv kidolgozói az International Association of Dental Traumatology (IADT) *Dental Trauma Guidelines* szerinti irányelveinek ajánlásait a magyar ellátórendszerben változtatás nélkül megvalósíthatónak véleményezték. A magyar terminológia igyekszik átvenni a WHO által javasolt terminológiát, azonban a poliszémia jelenléte megnehezíti az egyértelmű nomenklatúra kialakítását (Pálkás et al., 2023). A fogsérülések magyar terminológiáját az 1. ábrán összegeztük:

1. ábra. A fogsérülések terminológiája az egészségügyi szakmai irányelvek és Heltai et al. (2016:431) alapján

Jelen tanulmányban szemaszilológiai megközelítésű terminológiai elemzésünk (Fóris, 2015; Temmerman, 2000) során a szakmai irányelvek terminológiájára támaszkodtunk. A vizsgált betegtájékoztatókban terminusnak tekintettünk minden fogorvosi szakkifejezést (valódi szakszót), valamint az olyan köznyelvi szavakat (jelentésbeli és köznyelvvel közös szakszót) is, amelyek fogorvosi, fogakkal vagy fogsérülésekkel kapcsolatos ismeretekhez kapcsolódnak, vagy amelyeknek speciális jelentése vagy jelentésárnyalata van fogorvosi kontextusban (Fóris, 2013). A hétköznapi élettel összefüggő tudás (triviális szaktudás) és a szakmai hozzáértés nem választható el élesen egymástól, hanem egymásra épülnek (Rébék-Nagy, 2010). Ugyanez érvényes a nyelvhasználatra és a terminológiára is.

A köznyelvi szókincs és az orvosi terminológia között skaláris átmenet figyelhető meg (Varga et al., 2024; Constantinovitsné Vladár, 2025). A skála egyik végén találjuk az olyan közismert orvosi szavakat, amelyek egyben a köznyelv részei is, ilyenek például a testrészek nevei: *fog, ideg, metszőfog* stb. A skála másik végén jelennek meg az olyan speciális görög–latin, angol vagy magyar terminusok, anatómiai nevek, elváltozás- vagy eljárásnevek, amelyek az orvosi szakismeretekhez tartoznak. Ezek a kifejezések a laikusok számára ismeretlenek (pl. *sínezés, fogbél, fogágy*), gyakran nincs vernakuláris megfelelőjük sem, pl. *dentin, luxáció, frakturált*. A skála két széle közötti átmeneti sávban helyezkednek el azok a terminusok, amelyek egyrészt elterjedtségük miatt, másrészt a páciensek egészségműveltsége révén a hétköznapi tudás és ezen keresztül a köznyelv részévé válnak, mint például a *röntgen, trauma* (vö. Fields et al., 2008). A terminusok skálán való elhelyezkedése nem statikus, elterjedtségük függvényében bekerülhetnek a köznyelvbe. A szaknyelvi terminusok köznyelvbe áramlásának folyamatát determinologizációnak nevezzük (Humbert-Droz et al., 2019; Biró et al., 2022). Megközelítésünkben a determinologizáció a terminusok laikusok általi, nem szaknyelvi használatát is jelenti, ami – az általános szakmai véleménnyel ellentétben (Heltai, 2004; Fóris, 2019; Endreiné Szemők–B. Papp, 2025) – nem vezet szükségszerűen a szakszó köznyelvi szóvá válásához és/vagy jelentésének megváltozásához, illetve a terminus megszűnéséhez sem (Humbert-Droz, 2021; Varga et al., 2023).

A fogsérülések betegtájékoztatóinak terminológiáját Roelcke (2014:150) ábrájának függőleges tengelyén az orvosok gyakorlati szaknyelvhasználatára és a laikusok nyelvhasználatára közötti átmeneti sávba, az orvos–beteg kommunikáció közvetítőnyelvének szintjén helyezhetjük el (Kuna–Ludányi, 2018; Endreiné Szemők–B. Papp, 2025) (2. ábra).

2. ábra. A fogsérülések betegtájékoztatóinak terminológiája a szaknyelvi szintek között (Roelcke 2014:150 és 165 alapján)

A vizsgálat korpusza és módszere

A vizsgálathoz tíz különböző fogorvosi klinika és az egészségvonal.gov.hu, valamint a házipatika.com weboldal fogsérülésekkel kapcsolatos betegtájékoztatóiból egy 8408 token terjedelmű szövegtörzset állítottunk össze, amelyet a Sketch Engine korpuszkezelő és -lekérdező szoftver segítségével és manuálisan is feldolgoztunk. A szoftverrel kiemeltük a kulcsszavakat, gyakorisági és konkordanciavizsgálatot végeztünk. A manuális vizsgálat során a kulcsszavakat megtisztítottuk, csak azokat a fogorvosi vonatkozású főneveket tartottuk meg, amelyek a Gera-szótárban (1993) is adatoltak voltak. A kiválasztott terminusokat fogalomkörök szerint osztályoztuk (anatómiai nevek, elváltozások, eljárások), majd a Magyar értelmező kéziszótár 2. kiadása (ÉKsz²) alapján három kategóriába soroltuk: 1) szaknyelvi minősítés nélkül szereplők (m.n.); 2) szaknyelvi minősítéssel ellátottak (Orvos, Bonc, stb.); 3) a szótárban nem szereplő terminusok (h.). A terminusokat ezután a Gera-szótár (1993) adataival összevetve kvalitatív elemzés után soroltuk a megfelelő szaknyelvi szintekhez. A terminusok után zárójelben a korpuszban való előfordulásuk számát adtuk meg.

A fogsérülések és ellátásuk kifejezésére szolgáló -ás/-és képzős főneveket és az azoknak megfelelő igéket szoftveres gyakorisági vizsgálattal, konkordanciavizsgálattal és manuálisan gyűjtöttük ki a korpuszból, majd összevetettük a traumásan sérült fogak ellátásáról kiadott Egészségügyi szakmai irányelvekben használt terminológiával (Hermann et al., 2021). A terminusok magyarázó stratégiáinak megfigyeléséhez szoftveres konkordanciavizsgálatot végeztünk.

Eredmények

A korpusz szoftveresen kiemelt és manuálisan megtisztított 30 leggyakoribb kulcsszavának szótári adatait, szaknyelvi szinthez és fogalomkörhöz sorolását az 1. melléklet tartalmazza.

A korpuszba válogatott betegtájékoztatók témájának megfelelően a leggyakoribb terminus a *fog* (307) volt. Ezt követte a *sérülés* (76), ami a *fog-* magyarázó előtagú *fogsérülés* (42) és a *trauma* (20) / *fogtrauma* (4) szinonim jelentésű terminusokkal, valamint a leggyakoribb sérüléstípus, a *törés* (29) megnevezésével együtt összesen 171 találattal rendelkezett. A fogsérülésekben leginkább érintett *tejfog* (64) előfordulásainak száma több mint duplája a *maradó fog* / *maradófog* (27) találatának. A *csont* (23) találatai kivétel nélkül az állcsontokra, pontosabban azoknak a szaknyelvben *fogmeder* (*alveolus*) elnevezésű, korpuszunkban nem adatolt részére vonatkoznak (fogmeder alatt anatómiai szempontból azt az üreget értjük, amelyben a fogak gyökerei ülnek, az azt körülölelő tömör csontszövettel együtt). A sérülésekben érintett anatómiai struktúrák közül a *gyökér* (19) / *foggyökér*, (9) *korona* (19) / *fogkorona* (7) és a *fogbél* (12) rendelkezett a legtöbb előfordulással, a lágyrészek között az *íny* (16) / *fogíny* (7), *száj* (11), *ajak* (10) és a *nyelv* (9), illetve a *lágyrész* (9) összefoglaló terminus. A fogtípusok közül csak a *metszőfog* (10) / *metsző* (2) fordult elő a korpuszban, *nagymetsző* (4) / *nagymetszőfog* (1), *kismetsző* (2) és *tejmetsző* (1), illetve *frontfogak* (1) megnevezéssel is. A fogsérülések ellátására szolgáló eljárások és eszközeik megnevezésére a *gyökérkezelés* (21), *kezelés* (18), *sínezés* (12) / *fogsínezés* (2), *tömés* (8), *visszahelyezés* (8), illetve a *sín* (8) és a *fogvédő* (7) adatolt az első 30 terminus között.

A 30 leggyakoribb terminus közül nyolcnak volt szaknyelvi minősítése az ÉKsz² alapján: *gyökérkezelés*, *trauma*, *sín*, *tömés*, *dentin* (Orvos); *korona*, *fogbél*, *fogkorona* (Bonc). Ugyancsak nyolc terminus nem szerepelt a szótárban (*fogsérülés*, *maradó fog* / *maradófog*, *sínezés*, *foggyökér*, *lágyrész*, *fogágy*, *visszahelyezés*, *fogvédő*). Az első 30 között két görög–latin terminust találtunk: az egyik a *trauma* (20), amelynek vernakuláris megfelelője, a *sérülés* (76, összetételeivel együtt 122) a második leggyakoribb a vizsgált terminusok között. A másik ilyen terminus a *dentin* (7) ‘a fog zománc alatti kemény része’, amelynek nincs vernakuláris

megfelelője. A vernakuláris *fogbél* (12) mellett a korpuszban előfordul a szaknyelvi *pulpa* is 2 találattal. A fog és a szájüreg részeinek megnevezésében a testrésze utaló *fog*- magyarázó elem többnyire elmarad: *foggyökér* (9) – *gyökér* (19), *fogkorona* (7) – *korona* (19), *fogíny* (7) – *íny* (16), a *fogbél* és a *fogágy* esetében azonban nem hagyható el.

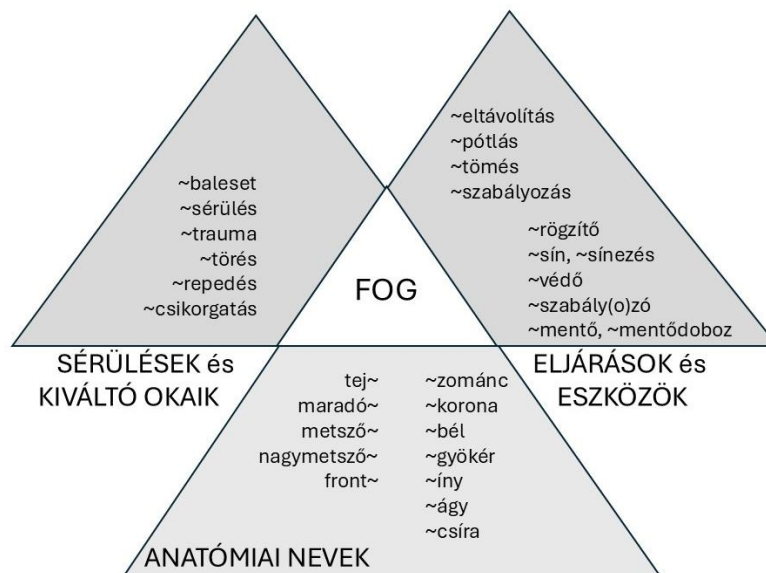
A 30 vizsgált terminus közül 14 köznyelvi (azaz az ÉKsz²-ban szaknyelvi minősítés nélkül szereplő) szó, ami azt mutatja, hogy a fogsérülésekkel kapcsolatos betegájékoztatók leggyakoribb terminusai köznyelvi szavak vagy fogászati ismeretekkel kapcsolatos köznyelvi szavak. Az angol–magyar szakszótár adataival való átfedésekre alapozva arra következtethetünk, hogy a fogorvosi szaknyelv közvetítőnyelve köznyelvi kompetenciával jól érthető. Meg kell jegyeznünk azonban, hogy az ÉKsz² nem következetes az anatómiai nevek szaknyelvi minősítését illetően. A *korona* ‘a fognak az állkapocsból kiálló, zománccal védett része’ jelentése megkapja a (Bonc) minősítést, azonban a szótárban nem adatolt *foggyökér* helyett szereplő *gyökér* szaknyelvi minősítés nélküli, ‘fog, haj, tyúkszem töve’ jelentéssel. Az *ajak* anatómiai névnek sincs szaknyelvi minősítése. A *dentin* pedig (Bonc) helyett (Orvos) minősítést kapott, annak ellenére, hogy anatómiai név, ugyanúgy a fog része, mint a *korona* vagy a *fogbél*.

A *fog* szónak számos összetételével és derivátumával együtt összesen 614 találata volt a korpuszban. A *fog* fogsérülésekkel kapcsolatos összetételei három jól elhatárolódó fogalomkörbe sorolhatók:

1. anatómiai nevek,
2. sérülések és kiváltó okaik,
3. eljárások és eszközök (lásd 3. ábra).

A fogsérülésekkel kapcsolatos betegájékoztatók terminuskészletét is a fenti három fogalomkörtől csoportnak megegyezően tárgyaljuk.

3. ábra. A korpusz *fog* elő- és utótagú összetételei

A fogsérülések leírásában megnevezett anatómiai struktúrák

Az anatómiai nevek főként a foggenerációk (*tej*- vagy *maradó fog*), a fogak típusainak, a fogak, valamint a száj és a szájüreg egyes részeinek megnevezései, közülük is kizárólag azok, amelyek a fogsérülésekben érintettek. A *tejfog* (64) volt a leggyakoribb, a *maradó fog* és a *maradófog* (27) összes találatainak száma ennek felét sem érte el. Bár korpuszunkban nem adatolt, megemlítjük, hogy egyes szerzők (Heltai et al., 2016; Rózsa–Németh, 2024) a *maradandó fog*

terminust is használják. A terminológia ingadozásának ebben az esetben nyelvtörténeti oka van, mivel a két elnevezés párhuzamosan élt egymás mellett a szaknyelvhasználatban (Keszler–Kaán, 2003).

Funkciójuk és a fogsoron való elhelyezkedésük alapján megkülönböztetünk metszőfogakat, szemfogakat, kisőrlőket és nagyőrlőket. Korpuszunkban csak a metszőfogakat említik (mivel ezek érintettek a fogsérülésekben), a többi fogtípus nem fordult elő: *metszőfog* (10) vagy rövidüléssel *metsző* (2), *nagymetsző* (4), *kismetsző* (2), *középső metsző* (1) / *középső metszőfog* (1), *frontfogak* (1). Az utóbbi öt elnevezés a Sketch Engine-ben található HuTenTen23 webkorpuszban szinte kivétel nélkül csak betegtájékoztató szövegekben fordul elő, amiből arra következtethetünk, hogy csak a szakma használja. Ennek ellenére a köznyelvi kompetenciával rendelkező olvasó számára is érthetők, mivel jelentésük transzparens. A fogorvos számára a fogak azonosításához pontosabb meghatározás szükséges, amit a gyakorlatban használt számozástól eltérően a betegtájékoztatókban a *felső* – *alsó*, *középső* – *szélső* melléknevekkel fejeznek ki: 90%-ban a *felső metszőfogak* esnek áldozatul; az esetek kétharmadában a *középső metszők* érintettek. Mivel azonban a betegtájékoztatók nem konkrét eseteket ismertetnek, az oldaliság megjelölésére szolgáló *jobb* – *bal* melléknevekre nincs találatunk.

A fogak részei közül a következők fordulnak elő korpuszunkban: *fogkorona* (6), *korona* (12), *fogzománc* (4), *zománc* (5), *zománcréteg* (2), *dentin* (7), *dentinréteg* (4), *fogbél* (12), *pulpa* (2), *foggyökér* (9), *gyökér* (19), valamint az *idegszövet*, *idegkamra* és *gyökércsatorna* 1–1 találattal. A fogak körüli struktúrákat a *fogágy* (8), *tartószerkezet* (7), *fogcsíra* (6) és *csíra* (5) jelentik. A sérülésekben érintett *lágyszövetek* (3) közül a korpuszban a következők fordulnak elő: *íny* (16) *fogíny* (7), *ajak* (10) *nyelv* (9), *nyálkahártya* (2), *száj* (11), illetve *szájüreg* (3). A kemény struktúrák közül szerepel a *csont* (23), *csontozat* (1), *állkapocs* (1), *állkapocscsont* (2) és az *állcsont* (3).

A *korona* (19), *gyökér* (19) és *íny* (16) jelentéstapadással kialakult szórövidülések alakjai kétszer gyakoribbak a korpuszban, mint a testrészeire utaló magyarázó elemet tartalmazó *fogkorona* (7), *foggyökér* (9) és *fogíny* (7). A *korona* a fogorvosi szaknyelvben két különböző jelentéssel rendelkezik, az ÉKsz²-ban mindkét jelentésében szaknyelvi minősítéssel szerepel: (Bonc) ‘a fognak az állkapocsból kiálló, zománccal védett része’; (Orvos) ‘a fogra erősített, fémből, porcelánból stb. készült védő burkolat’. Korpuszunkban a *fogkorona* egy, a *korona* hét esetben ‘a fogra erősített védő burkolat’ jelentésben fordul elő. A *dentin* (Orvos) minősítéssel adatolt, azonban a (Bonc) minősítésű *fogbél* szaknyelvi megfelelője, a *pulpa* nincs benne a szótárban.

Az anatómiai struktúrák megnevezései között előfordulnak még a következők: *rágófelület*, *fogak tartószerkezete*, *fogágy tartószerkezete*, *foggyökér hegye*, *fog belső rétege*, *környező szövetek*, *fogba belépő idegek és erek*, *incisalis* / *gingivalis* *harmad*.

A foggenerációkhoz és a fogak fejlődéséhez kapcsolódó további kifejezések a *maradó fogazat*, *maradó csíra* / *maradó fogcsíra* / *maradó fog csírája*, *maradó fog előtörése*, *fogváltás*, *fogváltási zavar*.

A fogsérülések terminológiája

A tejfogsérülések 98%-a az őket körülvevő rugalmas csontszerkezet miatti kimozdulás vagy fogvesztés, míg a törés a maradó fogak leggyakoribb sérülése (Andreasen et al., 1994; Heltai et al., 2016), emiatt korpuszunkban a terminológiai elemzés során elsősorban a fogak fogmederben való elmozdulásával (*luxáció*) és a fogvesztéssel (*avulzió*) kapcsolatos kifejezésekkel találkozunk. Az 1. táblázatban a fogsérülések szaknyelvi terminusait a traumásan sérült fogak ellátásáról szóló egészségügyi szakmai irányelvek (Hermann et al., 2021) alapján, Heltai és munkatársai (2016) terminológiájának figyelembevételével soroltuk fel. A táblázat

első oszlopában a magyar fogorvosi szaknyelvhasználatnak a fogsérülések megnevezésére használt latin eredetű, a latin igék supinum tövéből képzett deverbális főneveit tüntettük fel. Írásmódjuk lehet latinos (*avulsio*) vagy magyaros (*luxáció*) is, mi – a szakmai irányelveket követve – magyaros írásmóddal adtuk meg őket. A második oszlopban a terminusok magyar jelentését tüntettük fel. Mivel a korpuszban a sérülések tüneteit és következményeit többnyire nem főnevekkel, hanem igékkel írták le, a táblázatban külön oszlopban gyűjtöttük a főnévi és az igei kifejezéseket (lásd 1. táblázat). Abban az esetben, ha a korpuszban valamelyik kifejezésmód hiányzott (pl. az *intrúzió* főnévi megfelelője, illetve az egyes töréstípusok igei megfelelői), a táblázatban üresen hagytuk a helyét. A fogsérülések szakmai irányelvek szerinti terminusait és az azoknak megfelelő korpuszunkban előforduló kifejezéseket az 1. táblázatban gyűjtöttük össze.

1. táblázat. A fogsérülések szaknyelvi terminológiája és korpuszbeli használata

Szaknyelvi terminus	Magyar jelentése	A korpuszban főnévvel kifejezve	A korpuszban igei szó szerkezettel kifejezve
konkusszió (kontúzió)	rázkódás	ütés, zúzódás,	elszíneződik, elhal
szubluxáció	fokozott mobilitás	elszíneződés, elhalás mozgathatóság	kilazul, meglazul, (enyhén) mozog, mozgathatóvá válik
extrúzió	kimozdulás	kiemelkedés	kijjebb jön, hosszabbnak tűnik
laterális luxáció	részleges kimozdulás	elmozdulás, részleges kimozdulás, luxáció	elmozdul, kimozdul, eldől
intrúzió	benyomódás		(ínybe) nyomódik, benyomódik / felnyomódik (a csontba), beljebb megy, felcsúszik, rövidebbnek tűnik
avulzió (totális luxáció)	teljes kimozdulás	kiesés, fog elvesztése (avulsio)	kiesik, kitörik, teljesen kimozdul, kihullik, kirepül, kifordul (a csontból)
infrakció	repedés	fogrepedés, repedés, megrepedés, fogkorona repedése	megreped, reped
fraktúra (törés)	törés	fogtörés, törés, letörés, fogkorona törés, korona törés	törik, letörik, eltörik, kettétörik
	zománc-törés	csorbulás, töredezés, lepattanás, zománcréteg törése	
	korona-gyökér törés	korona-gyökér törés	
	gyökértörés	gyökértörés	

Korpuszunkban a latin szaknyelvi terminusok közül csak az *avulzió* és a *luxáció* fordult elő egy-egy találattal. Nem találtuk meg mindegyik sérüléstípus megnevezését, sem latin, sem magyar terminussal, hiányzott a *konkusszió*, *szubluxáció* és az *intrúzió*. A *luxáció* megfelelői, a *kimozdulás* és az *elmozdulás* jelentése önmagukban, egyéb jellemzők megjelölése nélküli szinonim használatban az orvosi dokumentációhoz hasonlóan nem határozható meg egyértelműen (Fogarasi, 2020).

A laikusok által kevésbé ismert sérüléstípusok szaknyelvi használatra jellemző *-ás/-és* végű igékből képzett főnevei mellett sok igei kifejezést találtunk, amelyek szemléletesen, árnyaltabban és több szinonimával írták le a sérüléseket, mint főnévi megfelelőik, pl. *kiemelkedés* – (a fog) *kijjebb jön, hosszabbnak tűnik*; *mozgathatóság* – (a fog) *kilazul, meglazul, mozog, enyhén mozog, mozgathatóvá válik*. Ennek az az oka, hogy a beteg-tájékoztatókban nem a sérülés típusát nevezik meg, hanem annak jellemzőit, tüneteit vagy következményeit írták le, pl. a *benyomódás* vagy *kiemelkedés* helyett: *a befelé, ínnybe nyomódott elmozdult fogat semmiképpen se próbáljuk meg a helyére nyomni*; *Ha a fog kijjebb került a helyéről, akkor hosszabbnak tűnhet, ha pedig mélyebbre, akkor rövidebbnek*. A *konkusszió* helyett szinonim

elnevezésének, a *kontúzió* terminusnak a magyar megfelelője, a *zúzódás* szerepel a korpuszban, illetve az elváltozás explicit megnevezése helyett a következményeit írják le: *A tejfog később is elhalhat, ezt jelzi a koronán a baleset után akár egy évvel megjelenő szürkésbarna elszíneződés.* Az *intrúzió* hiányzó főnévi terminusát változatos igei kifejezések szemléltetik: *(ínybe) nyomódik, benyomódik / felnyomódik (a csontba), beljebb megy, felcsúszik, rövidebbnek tűnik.*

A törések esetében csak a *törik* ige és igeiktős alakjait (*letörik, eltörik, kettétörik*) találtuk meg. A leírásokban a törés helyét megjelölő birtokos szerkezetek és birtokos szóösszetételek domináltak: *fogkorona törése, korona törése, zománcréteg törése, fog gyökerének törése, gyökér törése, illetve fogtörés, fogkorona törés (!), korona-gyökér törés (!), gyökértörés.* A fogak töréseivel kapcsolatos terminusok az orvosi dokumentációban is hasonlóképpen megfelelően definiáltak (Fogarasi, 2020). A lágyrészek sérüléseit a következő kifejezésekkel írják le: *ínyrepedés, ajak / nyelv megharapása, nyálkahártya-sérülés, ínysérülés, ínylvérzés, ínvduzzanat, fogíny feldagadása, seb, vérzés, illetve felreped, vérzik (fogíny), duzzad / megduzzad (száj, nyelv, fogíny), sérti / felsérti / megsérti (nyelvet, ajkat).*

A fogsérülések témaköréhez kapcsolódnak a kiváltó okok is. Közülük csak a *sérülés, fogsérülés* és a *trauma* található meg a szakszótárban (Gera, 1993), ezért jelen vizsgálatban a többi kiváltó okot nem tekintettük terminusnak, de magas előfordulásszámuk indokoltá teszi az említésüket: *baleset* (34), *ütés* (18), *esés* (10). Bár a *sérülés* (82) kifejezhető a *sérül* (33) igével is, a többi kiváltó ok esetében a korpuszban a funkciógés szerkezetek gyakoriak. Ez alatt olyan névszó-igei szerkezetet értünk, amely egy határozóragos, tárgyragos vagy zéró ragos, olykor névutós névszóból és egy rendszerint kisebb-nagyobb mértékben alulspecifikált jelentésű igéből áll. Az ilyen szerkezetek fogalmi jelentésének magvát a névszó, nyelvtani jelentését az ige hordozza (Lanstyák, 2019). A sérülésekkel kapcsolatosan korpuszunkban a következő funkciógékkal alkotott szerkezetek fordulnak elő: 1. *történik / megtörténik, bekövetkezik*, pl. *fogsérülés történik, baleset történik, baleseti fogsérülés történik, baleset megtörténik, baleseti fogsérülés bekövetkezik, esés bekövetkezik*; 2. *szenved*, pl. *sérülést szenved, balesetet szenved, fogtraumát szenved, ütést szenved, törést szenved*; 3. *éri*, pl. *ütés éri (a száján), trauma éri (az állat), maradandó károsodás nem éri (a fogat), fogakat érő ütés, lágyrészeket ért sérülések, fejet ért sérülés, tejfogakat ért baleseti sérülések, fogat ért traumák*; 4. *fennáll*, pl. *fennáll a maradó fogcsíra sérülésének veszélye, fennáll a fertőzés veszélye.*

A sérülések potenciális kiváltó okai között korpuszunkban szerepelnek a fogfejlődés helyzeti rendellenességei, mint a *kiálló fogak, előre álló / előreálló (protrudált) metszőfogak, előre álló tejmetzők, a metszőfog előreharapás és a frontfog-túlharapás, valamint a nem megfelelő ajakzáródás, szájlégzés.* Bizonyos fogsérülések tünetei a *ráharapásra jelentkező fájdalom és rágási érzékenység, rágási/harapási nehezítettség.* Szövegményként jelentkezhet *sipolynylás vagy fisztula, gennycsatorna, zománcfejlődési vagy fogváltási zavar, zománchiba, és a gyökérelhajlás.*

A fogsérülések ellátásának terminológiája

A szakmai irányelvek alapján a traumásan sérült fogak ellátásában három eljárás szerepel kiemelt helyen. A *replantáció* „*a kiesett fog visszaültetése eredeti helyére az alveólusba*” (Hermann et al., 2021:4), a *repozíció* „*A kimozdult (luxált) fog visszahelyezése az eredeti helyére*”, és a *sínezés*, ami „*olyan immobilizálási eljárás, melyet a traumát szenvedett patológiás mértékű mobilitást mutató fogak ellátásánál alkalmazunk*” (Hermann et al., 2021:4). Az irányelvek három terminusát kiegészítettük a törés, csorbulás esetén alkalmazható *pótlás* terminusaival. A főbb ellátások terminusait a 2. táblázatban összegeztük.

2. táblázat. Az ellátások szaknyelvi terminológiája és korpuszbeli használata

Szaknyelvi terminus	Magyar jelentése	Korpuszban főnévvel előforduló forma	Korpuszban igével (melléknévi igenévvel) előforduló forma
replantáció	visszaültetés	visszaültetés, replantálás	visszaültet, visszaültetett, visszakerül, visszaépül
repozíció	visszahelyezés	visszahelyezés	visszahelyez, visszahelyezett, visszahelyezhető
sínezés	sínezés	sínezés, fogsínezés, (fogrögzítő) sín, fogsín	visszamoszdít, visszaállít
pótlás		pótlás, élpótlás, hídpótlás, teljes pótlás, felépítés	sínez, hozzásínez, rögzít, hozzárögzít
			pótol, pótolható, visszaragaszt, visszaragasztható

Korpuszunkban a fogsérülések ellátásának terminusai között – a sérüléstípusokhoz hasonlóan – az *-ás/-és* képzős főnevek és az alapigék párhuzamos használatát figyelhetjük meg, pl. *visszahelyezés* – *visszahelyez*, *sínezés* – *sínez*, *pótlás* – *pótol*. Összesen 44-szer fordult elő a sérülések ellátásával kapcsolatban a *vissza-* igekötős ige vagy az abból képzett melléknévi igenév és a deverbális *-ás/-és* képzős főnév: *visszahelyez* (13), *visszahelyezés* (8), *visszahelyezett* (8), *visszahelyezhető* (3); *visszaültetés* (4), *visszaültetett* (2); *visszaragaszt* (1), *visszaragasztható* (1); *visszamoszdít* (1); *visszaállít* (1); a fog *visszakerül* (1), illetve *visszaépül* (1). További kezelési módok egy-két előfordulással a *fertőtlenítés* – *fertőtlenít*, *políroz*, *elpolírozás* – *elpolíroz*, *simítás*, *gyökérkezelés* – *gyökérkezel* – *gyökérkezelt*, *tömés* – *betöm*, *húzás*, *helyfenntartás* – *helyfenntartó*, *varrat* – *(össze)varr*, *felépítés*, *élpótlás*, *teljes pótlás*, *(íny) ecsetelése*, *jegelés*.

A fogsérülések ellátásával kapcsolatos kifejezésekben is megjelennek a funkcióigés szerkezetek: 1. *történik*, pl. *a pótlás történhet (töméssel)*, *a sínezés történhet (dróttal)*, *a fog helyreállítása történhet (fogkorona útján)*, *a sérülések ellátása (ajánlások szerint) történik*, *időben történik a kezelés*, *megtörténik a beavatkozás*; 2. *sor kerül*, pl. *komolyabb beavatkozásra kerül sor*; 3. *végez*, pl. *első ellátást / első ellenőrzést végez*; 4. *igényel*, pl. *gyors / azonnali / mielőbbi ellátást igényel*, *gyökérkezelést igényel*, *más kezelést igényel*, *orvosi felügyeletet igényel*. A szaknyelvi használatban a funkcióigés szerkezetek a cselekvés cselekvőtől elvonatkoztatott jelölésére szolgálnak és mint körülírt szenvedő alakok a személytelen szerkesztésmód eszközei (Heltai–Gósy, 2005; Lanstyák, 2019).

A sérült fog helyreállításának eszközei közül a korpuszban előfordul a *fogrögzítő sín*, *végleges porcelán korona*, *híd*, *hídpótlás*, *(fogászati) héj*, *kompozit tömőanyag*, *betét*, *kivehető pótlás*, valamint a *fogszabályozási eszközök*. A traumásan kiesett fog szállítására ajánlott folyadéknak a sok szinonim elnevezés alapján nincs rögzült magyar neve: *HBSS* [=Hank's balanced salt solution] *transzportfolyadék*, *transzportközeg*, *hordozóközeg*, *sejtvédő oldat*, az előbbieket az angol *transport media* és *transport liquid* tükörfordításai.

A terminusok érthetősége és a betegájékoztatók magyarázó módszerei

Mint láttuk, a korpusz 30 leggyakoribb terminusának több mint fele a szótárak tanúsága szerint is szaknyelvi terminus (közülük nyolc szaknyelvi minősítéssel ellátott és nyolc csak szakszótárban adatolt). A vizsgált terminusok túlnyomó többsége vernakuláris eredetű és csak két idegen eredetű terminus van köztük (a *trauma* és a *dentin*). Sok közöttük a köznyelvi szó (pl. *csont*, *íny*, *száj*), a metafora, különösen az anatómiai nevek között (pl. *gyökér*, *korona*), illetve az összetételek kompozicionálisak, azaz összetevőik jelentéséből kikövetkeztethető jelentésűek (pl. *gyökérkezelés*, *fogvédő*) (Ladányi, 2005). Ennek ellenére még a szemantikailag transzparens terminusok is magyarázatra szorulhatnak, mivel a laikusok sokszor nem rendelkeznek a megértéshez minimálisan szükséges szakmai ismeretekkel. A magyarázatok

során a szakemberek szerint is elengedhetetlen az orvosi szaknyelv és a speciális ismeret és képzettséget igénylő információk, valamint a laikusok számára ténylegesen hasznos, befogadható és alapvetően szükséges információközlés közötti egyensúly (Antal et al., 2020). Megfigyeléseink alapján a betegtájékoztatók ennek a szakmai elvárásnak megfelelnek, nemcsak a terminust magyarázzák, hanem a megértéshez szükséges szakmai ismereteket is közvetítik.

A fogak részei közül csak a latin eredetű *dentin* szorul magyarázatra, mivel a magyarban nem motivált, és a laikus szaktudás sem terjed ki a fogak szerkezetének ilyen mélységű ismeretére. A definícióba való beágyazással történő magyarázat egyben a megértéshez szükséges szakmai ismereteket is tartalmazza: *a fehér színű, kemény zománc alkotja a legkülsőbb réteget. Ez alatt helyezkedik el a dentin, ami egy sárgásabb színű fogréteg. Ezek alatt található a fogbél, ami a fog érzékeny, élő szövete.* A fogsérülések magyarázata többnyire igésítéssel történik: *[Kimozdulós] fogsérüléseknél a fog kilazul, esetleg részlegesen vagy teljesen kimozdul a helyéről. Részleges elmozdulásnál a fog kijebb jöhet a csontból, beljebb mehet a csontba, valamilyen irányba eldőlhethet vagy a fog elmozdulhat.* Az elváltozások felismerése és megértése sokkal több magyarázatot igényel, ami történhet köznyelvi kifejezéssel való ismétléssel: *nincsen teendő, amíg a fog mellett az ínnyel kis duzzanat, «pukli», vagy gennycsatorna nem jelenik meg; Úgynevezett fistula nyílás (gombostűfejnyi fehéres elváltozás) jelenhet meg a sérült fog felett/alatt az ínnyel, melyből genny ürülhet.* A kezelések esetében az úgynevezett (ún.) diskurzusjelölővel és ismétléssel megoldott magyarázat a gyakori. Ennél sokkal szerencsésebb az eljárás lépésről lépésre való ismertetésével megvalósított magyarázat: *Bizonyos esetekben lehetőség van a fogak sínezésére – vagyis egy erős ívvel és tömőanyaggal való összekötésükre – mely rögzíti a fogakat; fog gyökérkezelésére lehet szükség (ez a fog fűrésszel történő megnyitását, az idegkamra tisztítását és gyógyszerrel történő ellátását jelenti).*

Következtetések

Jelen tanulmányban az online fogorvosi betegtájékoztatók terminushasználatát vizsgáltuk. Kutatási kérdéseinkben azokat a stratégiákat kerestük, amelyek a szakmai precizitás és a laikus érthetőség egyensúlyának megtartása mellett hatékonyan támogatják a betegedukációt. Eredményeink alapján a sikeres betegtájékoztató az alábbi megoldásokon alapul:

1. A közérthetőség fő letéteményese a vernakuláris eredetű, köznyelvvvel átfedésben levő szókincs használata. A szakemberek tudatosan alkalmaznak metaforikus (pl. *korona, gyökér*) vagy kompozicionális jelentésű összetételeket (pl. *fogvédő*), amelyek jelentése a páciens számára is könnyen kikövetkeztethető. A redundancia kerülése (pl. a kontextusból egyértelmű *fog-* előtag elhagyása), gördülékenyebbé teszi a megfogalmazást és ezáltal az információ befogadását.
2. A terminológiai tudásátadás a következő fő magyarázó stratégiával valósul meg: a) beágyazott definícióval: a köznyelvből hiányzó szakszavakat (pl. *dentin*) a szövegkörnyezetbe illesztett leírásokkal magyarázzák, szembeállítva a már ismert fogalmakkal (pl. a *zománc* alatti „sárgásabb fogréteg”); b) köznyelvi szinonimákkal való ismétléssel: a páciens élettapasztalatához közel álló kifejezéseket használnak (pl. *fistula* helyett „pukli” vagy „gombostűfejnyi fehéres elváltozás”);
3. A betegedukáció egyik leghatékonyabb eszköze a terápiás folyamatok lépésről lépésre történő bemutatása. A technikai szakkifejezéseket (pl. *sínezés, gyökérkezelés*) a beavatkozás konkrét részleteinek ismertetésével (pl. *ívvel való összekötés, fűrésszel történő megnyitás*) teszik befogadhatóvá. A nominális diagnózisok helyett igei

szerkezetekkel írják le a folyamatok dinamikáját (pl. a fog *kijebb jöhet, eldőlhethet vagy beljebb mehet a csontba*).

A vizsgált tájékoztatók így nem csupán információt közölnek, hanem aktívan fejlesztik a páciensek egészségműveltségét. Az elváltozások szemléletes, igei szószerkezetekkel való leírásával sikeresen elkerüljük a szaknyelvi terminológia szinonímiájából, illetve poliszémiájából adódó félreértések lehetőségét. A magyarázó stratégiákkal és a latin–magyar megfeleltetésekkel (pl. *fistula – gennycsatorna*) a beteg-tájékoztatók képessé teszik a beteget az elváltozások felismerésére és a terápiás együttműködésre. Ezzel a tudásátadást is megvalósítják és a beteg-educáció igényeinek is teljes mértékben megfelelnek, így a többi szakterület beteg-tájékoztatóinak számára is követendő példát jelentenek.

Hivatkozások

- Andreasen, J. O. – Andreasen, F. – Andersson, L. (1994): *Textbook and Color Atlas of Traumatic Injuries to the Teeth*. 3rd ed. Blackwell Munksgaard: Copenhagen
- Antal, G. et al. (2020): *A fogorvosi és szájsebészeti ellátásokhoz társuló idegsérülés szövődésmények: Betegtájékoztató célú szakmai oldalak*. Pécsi Tudományegyetem Általános Orvostudományi Kar Arc-, Állcsont- és Szájsebészeti Tanszék: Pécs
- Bán, Á. et al. (2018): Fogászati sérülésekről készült láttelepek komplex terminológiai, fogászati és igazságügyi orvosszakértői elemzése. *Orvosi Hetilap* 159/51. 2154–2161. <https://doi.org/10.1556/650.2018.31212>
- Biró, E. – Kovács, G. – Nagy, I. K. (2022): Szókincs-változások és determinologizáció a covid19-járvány idején. In: Navracsics J. – Bátyi, Sz. (szerk.) *Nyelvek, nyelvvaltozatok, következmények II.: Fordítástudomány, terminológia, retorika, kognitív nyelvészet, kontrasztív nyelvészet, interkulturális kommunikáció, névtan*. https://mersz.hu/dokumentum/m1020nynyk2_140
- Boles, C. D. – Liu, Y. – November-Rider, D. (2016): Readability Levels of Dental Patient Education. *Brochures The Journal of Dental Hygiene* 90/1. 1–7.
- Buzás, K. et al. (2014): Traumás fogsérülések ellátásával kapcsolatos ismeretek vizsgálata Dél-Magyarországon. *Fogorvosi Szemle* 107/4. 115–123.
- Constantinovitsné Vladár, Zs. (2025): Kell(ett)-e nekünk magyar nyelvű tudomány? *Filologia.hu* 26/3-4. 5–21. <https://doi.org/10.59648/filologia.2025.3-4.1>
- Endreiné Szemők, I. – B. Papp, E. (2025): Az orvosi szaknyelvi rétegek egyes terminológiai kérdései a Covid1001 önkéntes egészségügyi szakfordítócsoporthoz fordításainak tükrében. In: Fogarasi, K. – Ittész, D. – Varga, É. K. – Vágási, T. (szerk.) *Tudásmegosztás, információkezelés, alkalmazhatóság II.: Nyelvi közvetítés és beszéd kutatás*. Online elérhető: https://mersz.hu/dokumentum/m1298tudas_39. <https://doi.org/10.1556/9789636640989.4>
- Fields, A. M. – Freiberg, C. S. – Fickenscher, A. – Shelley, K. H. (2008): Patients and jargon: are we speaking the same language? *Journal of Clinical Anesthesia*. 20/5. 343–346. <https://doi.org/10.1016/j.jclinane.2008.02.006>
- Fogarasi, K. (2020): Fogsérülések megnevezéseinek terminologizáltsági foka fogorvosi-szájsebészeti láttelepekben. *Porta Lingua* 2020. 111–122. <https://doi.org/10.48040/PL.2020.10>
- Fóris, Á. (2013): A szaknyelvek szociolingvisztikai és terminológiai megközelítése. In: Kontra, M. – Németh, M. – Sinkovics, B. (szerk.) *Elmélet és empiria a szociolingvisztikában: válogatás a 17. Élőnyelvi Konferencia előadásaiból*. Gondolat Kiadó: Budapest 163–173.
- Fóris, Á. (2015): A terminológia szerepe a többnyelvű Európában. In: Benő, A. – Fazakas, E. – Zsemlyei, B. (szerk.) *Többnyelvűség és kommunikáció Kelet-KözépEurópában. (MANYE XXVI)* Erdélyi Múzeum Egyesület: Kolozsvár 25–34.
- Fóris, Á. (2019): A magyar nyelv a tudományban. A terminológia helye, szerepe és feladatai. *Magyar Tudomány* 180/3. 406–416. <https://doi.org/10.1556/2065.180.2019.3.11>
- Gera, I. (1993) *Angol–magyar fogorvosi szótár*. Golden Book Kiadó: Budapest
- Heltai P. (2004): Terminus és köznyelvi szó. In: Dróth J. (szerk.) *Szaknyelv és szakfordítás. Tanulmányok a Szent István Egyetem Alkalmazott Nyelvészeti Tanszékének szakmai rendezvényéről és kutatásaiból*. Szent István Egyetem: Gödöllő 25–45.
- Heltai, N. – Baráth, Z. – Kereszty É. (2016): Fogászati jellegű sérülések törvényszéki vizsgálata. *Orvosi Hetilap* 157/11. 430–435. <https://doi.org/10.1556/650.2016.30393>
- Heltai, P. – Gósy, M. (2005): A terpeszkedő szerkezetek hatása a feldolgozásra. *Magyar Nyelvőr* 129/4. 473–487

- Hermann, P. et al. (2021): Az Emberi Erőforrások Minisztériuma egészségügyi szakmai irányelve a traumásan sérült fogak ellátásáról. *Egészségügyi Közlöny*. 71/13, 1303-1348
http://neak.gov.hu/pfile/file?path=/letoltheto/EOSZEF_letoltheto_doku/002113-2021_A_traumasan_serult_fogak_ellatasarol&inline=true
- Horváth, Á. (2023): Betegbiztonság és hatékony kommunikáció multikulturális és többnyelvű egészségügyi intézményekben. Nemzetközi jó gyakorlatok hazai adaptálásának lehetőségei. *Alkalmazott Nyelvtudomány* 23/1. 5–34
- Humbert-Droz, J. – Picton, A. – Condamines, A. (2019): How to build a corpus for a tool-based approach to terminologisation in the field of particle physics. *Research in Corpus Linguistics* 7. 1–17
<https://doi.org/10.32714/ricl.07.01>
- Humbert-Droz, J. (2021): *Définir la déterminologisation : approche outillée en corpus comparable dans le domaine de la physique des particules*. Linguistique. Université Toulouse le Mirail – Toulouse II; Université de Genève: Genève
- Keszler, B. – Kaán, M. (2003): A fogak elnevezésének alakulása a magyarban. *Magyar Orvosi Nyelv* 1. 9–26
- Kuna Á. – Ludányi Zs. (2018): Terminológiai elvek az orvosi szaknyelvben és a gyógyító kommunikációban. Problémák, tendenciák, ideológiák. In: Fóris Á. – Bölcskei A. (szerk.) *Terminológiastratégiai kihívások a magyar nyelvterületen*. L'Harmattan Kiadó – OFFI Zrt.: Budapest. 120–139
- Kuna, Á. (2024): *Az orvos-beteg kommunikáció nyelvészeti elemzése: Elmélet, gyakorlat, módszer*. ELTE Eötvös Kiadó: Budapest. <https://doi.org/10.21862/BeszKutAlk2024/Kuna/6944>
- Ladányi, M. (2005): A grammatikalizáció kutatása és a modern nyelvelméletek. In: Oszkó, B. – Sipos, M. (szerk.) *Uráli grammatizáló*. MTA Nyelvtudományi Intézet: Budapest
- Lanstyák, I. (2019): A funkcióigés szerkezetek néhány általános kérdéséről. *Fórum Társadalomtudományi Szemle*. 21/4. 61–91
- Mány, D. (2024): *Támogató kommunikáció betegtájékoztató szövegekben és fordításukban*. L'Harmattan Kiadó: Budapest
- Pálinkás, M. – Patonai, Z. – Fogarasi, K. (2023): Terminology of dental injuries in English-Hungarian comparison In: *XXIII. SZOKOE Nemzetközi Szaknyelvi Konferencia: Szinergia és innováció a szaknyelvoktatásban és -kutatásban*. Pécsi Tudományegyetem Általános Orvostudományi Kar: Pécs
- Petti, S. – Glendor, U. – Andersson, L. (2018): World traumatic dental injury prevalence and incidence, a meta-analysis. One billion living people have had traumatic dental injuries. *Dental Traumatology* 34/2. 71-86. <https://doi.org/10.1111/edt.12389>
- Pusztai, F. (főszerk.) (2003): *Magyar értelmező kéziszótár. 2. átdolgozott kiadás*. Akadémiai Kiadó: Budapest
- Rébék-Nagy, G. (2010): Szaktudás, nyelvtudás, szaknyelv. In: Dobos, Cs. (szerk.): *Szaknyelvi kommunikáció*. Tinta Könyvkiadó: Budapest
- Roelcke, T. (2014): Zur Gliederung von Fachsprache und Fachkommunikation. *Fachsprache* 36/3-7. 154–178. <https://doi.org/10.24989/fs.v36i3-4.1305>
- Rózsa, B. – Németh, A. (2024): A tejfogak baleseti sérülései és azok ellátása. *Nővér* 37/2. 10–14. <https://doi.org/10.55608/nover.37.0006>
- Temmerman, R. (2000): *Towards New Ways of Terminology Description. The Sociocognitive Approach*. John Benjamins Publishing Company: Amsterdam–Philadelphia. <https://doi.org/10.1075/tlrp.3>
- Varga, É. K. – Lengyel, I. (2023): A betegtájékoztató nyelvi és betegjogi megfelelése egy egészségügyi internetes portál „Orvos válaszol” rovatában. *Porta Lingua*. 2023/2. 29–39
<https://doi.org/10.48040/PL.2023.2.3>
- Varga, É. K. – Márton, E. – Indig, B. – Sárközi-Lindner, Zs. – Palkó, G. (2023): Erdélyi és anyaországi orvosi terminológia pandémia idején. *Alkalmazott Nyelvtudomány*. 23/1. 76–95
- Varga, É. K. – Vladár, Zs. – Gyenes, G. – Barta, A. (2024): “How shall I explain?": Terminology Usage in Medical Inquiries and Responses on a Hungarian website. In: Fogarasi, K. – Mány, D. (eds.) *Semmelweis Medical Linguistics Conference 2024. Book of Abstracts: Implementation of Patient-centered Research Trends*. Semmelweis Egyetem Szaknyelvi Intézet: Budapest
- Vorzsák, O. – Vladár, Zs. – Varga, É., K. (2025): A könnyen érthető kommunikáció alkalmazhatósága magyar betegtájékoztató oldalakon. *Porta Lingua*. 2025/2. 37–49. <https://doi.org/10.48040/PL.2025.2.4>

Melléklet

1. melléklet

Terminus	Gyakoriság	ÉKsz ²	Angol-magyar szakszótár (Gera)	Szaknyelvi szint	Fogalomkör
fog	307	m.n.	tooth	1	anatómiai név
sérülés	76	m.n.	injury	1	elváltozás
tejfog	64	m.n.	milk tooth, deciduous	1	anatómiai név
fogsérülés	42	h.	tooth injury	3	elváltozás
törés	29	m.n.	fracture	1	elváltozás
maradó (fog) / maradófog	27	h.	permanent tooth	3	anatómiai név
csont	23	m.n.	bone	1	anatómiai név
gyökérkezelés	21	Orvos	root canal therapy	2	eljárás/eszköz
trauma	20	Orvos	trauma	2	elváltozás
gyökér	19	m.n.	root	1	anatómiai név
korona	19	Bonc	crown	2	anatómiai név
íny	16	m.n.	gum	1	anatómiai név
kezelés	16	m.n.	treatment	1	eljárás/eszköz
fogbél	12	Bonc	pulp	2	anatómiai név
sínezés	12	h.	splint	3	eljárás/eszköz
száj	11	m.n.	mouth	1	anatómiai név
ajak	10	m.n.	lip	1	anatómiai név
metszőfog	10	m.n.	incisor	1	anatómiai név
foggyökér	9	h.	root	3	anatómiai név
lágyrész	9	h.	soft tissue	3	anatómiai név
nyelv	9	m.n.	tongue	1	anatómiai név
fájdalom	8	m.n.	pain	1	elváltozás
fogágy	8	h.	periodontium	3	anatómiai név
sín	8	Orvos	splint	2	eljárás/eszköz
tömés	8	Orvos	filling	2	eljárás/eszköz
visszahelyezés	8	h.	reimplant	3	eljárás/eszköz
dentin	7	Orvos	dentin	2	anatómiai név
fogíny	7	m.n.	gum	1	anatómiai név
fogkorona	7	Bonc	crown	2	anatómiai név
fogvédő	7	h.	mouth guard	3	eljárás/eszköz

A terminological analysis of online patient information on dental injuries

Tooth injuries account for 11.1% of all dental injuries; the main types are fractures and luxations. Patients often search the internet for information on what to do in the event of a dental injury. In this study, we examine the use of terminology based on a corpus compiled from patient information leaflets on dental injuries provided by ten dental clinics, as well as the [egészsegvonal.hu](http://egeszsegvonal.hu) and [házipatika.com](http://hazipatika.com) websites. Using Sketch Engine software, we compared the terms identified through keyword searches with Hungarian-language terminology used in recommendations for treating various dental injuries, which aligns with international terminology for dental injuries. The aim of our study was to map the dental terminology used in patient information leaflets written for the general public, to compile terms that are identical to colloquial language or can be understood based on the language proficiency of laypeople, to observe the strategies used to explain terms related to dental injuries, and, based on this, to formulate recommendations for effective patient information and education. Based on our analysis, we found that the Hungarian terminology for dental injuries in patient information leaflets is built from vernacular elements and is understandable with everyday language proficiency but requires explanation due to laypeople's lack of professional expertise.

Keywords: *dental terminology, dental injuries, online patient information, corpus-based analysis, specific language use*